

Наконечний А.Б.

*аспірант I курсу кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В СФЕРІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Результати діяльності аграрних виробників прямо залежать від раціонального землекористування оброблюваних земель. Не можна допускати простою родючих земельних ділянок в умовах обмеженості продовольчих ресурсів, а тим більше їх забруднення чи зниження родючих властивостей. В Україні не рідко зустрічаються випадки порушення вимог землеохоронного законодавства. Тим не менш, засоби впливу на порушників – власників і користувачів земельних ділянок є обмеженими. Це, як правило, штрафи за результатами відповідних приписів, які необґрунтовано низькі у порівнянні із завданою шкодою державі та суспільству у вигляді неможливості подальшого використання таких земель. За таких умов слід підсилити відповідальність власників земель у випадку порушення положень щодо охорони земель.

Відповідно до ч. 4 ст. 41 Конституції України використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі. Реалізація вищезазначеного положення Основного Закону щодо земельних

ресурсів знайшла у п. б) ч. 1 ст. 143 Земельного кодексу України у вигляді примусового припинення прав на земельну ділянку, що здійснюється у судовому порядку у разі неусунення допущених порушень законодавства в строки, встановлені вказівками (приписами) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі.

Серед основних порушень, які зазначаються у вказаній земельно-правовій нормі варто виділити такі як, забруднення земель різними речовинами та організмами, знищення родючого шару ґрунту, порушення встановленого режиму використання земель, використання земель способами, які завдають шкоду населенню тощо (Аграрне право України. Підручник / За ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2006. – С. 206-209).

Дискусійним питанням, яке впливало з назви та положень наведеної земельно-правовій нормі, був перелік прав, що могли бути примусово припинені. Тим не менш, воно було вирішено в результаті правозастосовної діяльності судів. Так, Верховний Суд України в своєму рішенні від 18.08.2010 року у справі №1521/5098/12 про припинення права власності на земельну ділянку у зв'язку із невикористанням її за цільовим призначенням та неусуненням порушень земельного законодавства (п. п. а), б) ч. 1 ст. 143 Земельного кодексу. Аналізуючи земельне законодавство, можна дійти до висновку про неможливість примусового припинення права власності на землю, а можна примусово припинити лише право користування земельною ділянкою. Аналогічного висновку, але з інших підстав (відсутність законодавчої процедури примусового припинення права власності, а лише користування) приходять Верховний Суд України у Рішенні від 7 квітня 2010 року у справі за позовом Володимир-Волинського міжрайонного прокурора в інтересах Володимир-Волинської міської ради про примусове припинення права власності на земельну ділянку у зв'язку з її не цільовим використанням.

Виходячи із зазначених рішень, вбачається обмеженість засобів впливу на порушника – власника земельної ділянки. Так, спостерігається наявна можливість накладення штрафів чи зобов'язання порушника щодо усунення вказаних правопорушень, відшкодування шкоди чи інших дій. Тим не менш, у випадку ігнорування таких вимог порушником, слід приймати більш суворі заходи, включаючи позбавлення не лише права користування, а й права власності на земельну ділянку.

Значна частина досліджень Погрібного О.О. присвячена питанням відповідальності за порушення земельного законодавства в сфері сільського господарства. Так, він зазначав, що оскільки земля виконує в сільському господарстві роль основного засобу виробництва, слушно вести мову про майнову відповідальність за порушення земельних прав або невиконання земельних обов'язків. Вчений відзначав пріоритет майнової відповідальності, ставлячи на чільне місце відшкодування збитків в результаті таких дій. Погоджуюсь із висновками професора Погрібного О.О., необхідно відзначити, що все ж майнова відповідальність власника має бути посилена у напрямі можливості позбавлення такого власника-порушника права власності на земельну ділянку виходячи із наступних підстав:

- санкція ст. 143 Земельного кодексу передбачає настання відповідальності лише за умови «подвійного правопорушення» (забруднення чи знищення родючого шару ґрунту та неусунення приписів владних органів, а також неусунення наслідків таких дій). Можна стверджувати як про свідомо направлені протиправні дії, так і про особливо злісний характер таких дій;

- фактична втрата для власника, держави та суспільства в цілому такого важливого об'єкту як земельна ділянка із родючими властивостями, та неможливість подальшого використання за цільовим призначення впродовж тривалого періоду часу;

- небажання власника відновлювати родючі властивості забрудненої земельної ділянки чи пошкодженого (знищеного) родючого шар ґрунту.

Таким чином, за умови, коли не можна змусити власника земельної ділянки вчинити дії щодо охорони земельної ділянки, фактично держава стає заручником гарантованого нею права власності на землю. Така земельна ділянка не використовується і не може бути в подальшому використана, у зв'язку з тим, що не вживаються жодні заходи щодо усунення відповідних наслідків. Враховуючи важливість сільськогосподарських земель в аграрному виробництві, вважаємо за необхідне внести відповідні зміни в чинне законодавство, передбачивши можливість позбавлення права власності за порушення вимог щодо охорони земель в аграрному виробництві.